

2. Проект Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України» / Офіційний сайт Держмитслужби України. – www.customs.com.ua.
3. Панагушина Анна Евгеньевна Судебное разрешение таможенных споров (административно-правовые аспекты). – Автореф. дис. – 12.00.14. – Москва. – 2008. – <http://www.lawlibrary.ru/article2045954.html>.
4. Иванов В.А. Советский административный юрисдикционный процесс // Советское государство и право. – 1980. – № 6.
5. Козлов Ю.М. Предмет советского административного права. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1967.
6. Шильник В.Ю. Поняття та зміст адміністративно-юрисдикційної діяльності. // Право і безпека. – 2003. – № 2.
7. Степанюк А.В. Митний орган як суб'єкт спірного право відношення. – Митна справа. – 2008. – № 6(60).
8. Романенко М.А. Альтернативные формы разрешения правовых конфликтов в сфере прав человека и гражданина: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. – <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1303346>
9. Романенко М.А. Концепция развития альтернативных форм разрешения правовых конфликтов (спорные вопросы терминологии) // Право и современность: Сборник научно-практических статей: Саратовский юридический институт МВД России. Саратов, 2006.
10. Юридична енциклопедія: В 6 томах / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – Т. 3. – К.: «Укр..енцикл.», 2001.
11. Дусик А.В. Провадження у справах про порушення митних правил. – Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. – 12.00.07. – <http://www.lawbook.org.ua/aref/12.00.07/2006-572.shtml>.

Батрин С.В., ІДП ім. В.М. Корецького

«КРИСТАЛІЗАЦІЯ» КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН: МЕЖІ, ТРИВАЛІСТЬ ІСНУВАННЯ ТА СУБ'ЄКТНИЙ СКЛАД

В данной публикации акцентируется внимание на анализе взглядов касающихся природы корпоративных отношений, которые в последнее время находят отображение в украинской научной литературе. Внимание также уделяется вопросу определения границ корпоративных отношений. Автор акцентирует внимание на проблематике существования корпоративных правоотношений: исследованы аспекты их возникновения, продолжительности существования и субъективного состава.

The present paper concentrates on analyzing the latest views on the nature of corporate relations expressed in Ukrainian scientific literature. Consideration is given to the issue of defining the frames of corporate relations. Author concentrates on the problem of existence of corporate relations: the moment of arising, time of duration and subjective structure aspects has been researched.

Одним з найбільш важливих питань, які сьогодні виникають у рамках дискусії про правову природу корпоративних правовідносин є питання про своєрідну «кристалізацію» останніх в частині визначення конкретних меж їх існування.

Наразі в юридичній літературі не спостерігається окреслення меж корпоративного права. У зв'язку з цим було висловлено доволі спірну

пропозицію розглядати корпоративне право як сукупність правил, звичаїв, що регламентують:

- а) внутрішньоорганізаційні, внутрішньокорпоративні відносини;
- б) міжкорпоративні відносини [1, с. 163]

Єдність у наукових поглядах спостерігається лише в тому, що місцем існування корпоративних правовідносин є корпорація. Такий підхід, на нашу думку, є вірним та історично – обумовленим. Тут не можна не погодитися з І. Спасібо-Фатєєвою в тому, що термін «корпоративні відносини», так само як і «корпоративне право», «корпоративне управління», походить від терміна «корпорація» [2, с. 87]. При цьому, вважаємо, що як корпорацію, застосовно до вітчизняного законодавства, слід розглядати три типи підприємницьких товариств: акціонерне, з обмеженою та додатковою відповідальністю (АТ, ТОВ, ТДВ). Втім цього, безперечно, є не достатньо для формування висновків про межі корпоративного правовідношення.

Не викликає сумніву, що корпоративні правовідносини повинні характеризуватися чіткими рамками, оскільки це є опорним пунктом у вирішенні пов'язаних завдань щодо їх суб'єктного складу, форм прояву, встановленні місця в системі права. Не можна уявити практичну ситуацію, за якої названі правовідносини не мають чіткого та зрозумілого моменту їх виникнення та припинення, конкретної «площини» свого існування.

У наукових публікаціях (В. Васильєва, О. Вінник, О. Кібенко, В. Кравчук, С. Кравченко, С. Теньков, В. Щербина та ін.) висловлено різні думки з приводу окресленого. Хоча в даних працях і не йдеться про межі корпоративних правовідносин як окремий предмет дослідження, проте можна зробити висновок, що опосередковано це питання розкривається за окремими напрямками – критеріями:

а) *Класифікаційний (класифікуючи корпоративні відносини, тим самим досліджуються не тільки місце, але й межі їх існування).* Одним з найпоширеніших є погляд згідно якого корпоративні правовідносини поділяють на зовнішні (відносини, що виникають між господарським товариством та іншими суб'єктами права) та внутрішні (відносини, що виникають всередині господарського товариства). Останні іменують «власне корпоративними» [3, с. 6]. Цим самим передбачається, що площина існування цих відносин не обмежується виключно відносинами між учасником та корпорацією.

б) *Консистенційний (межі корпоративних відносин досліджуються шляхом аналізу окремих груп відносин, що входять до складу перших).* Серед корпоративних виокремлюють: відносини щодо створення юридичних осіб, відносини між засновниками (учасниками) з приводу юридичної особи; відносини між засновниками (учасниками) та самою юридичною особою; відносини між органами товариства; відносини між членами органів управління і товариством; відносини щодо управління юридичною особою; відносини щодо припинення юридичних осіб [4, с. 10].

в) *Часовий (межі корпоративних відносин досліджуються шляхом визначення моменту їх виникнення, часу існування, та припинення).* Найбільш проблемним залишається питання про момент виникнення корпоративних відносин та пов'язаність цього з фактом виникнення

самої корпорації. Якщо корпоративні відносини виникають тільки з моментом виникнення корпорації, таким чином усі інші відносини, які передують цьому моменту в часі, не охоплюються характеристикою корпоративності. Таким чином, не є корпоративними відносини між засновниками до моменту держаної реєстрації юридичної особи, між засновниками і реєструючим органом, особами, що передплачують акції, учасниками установчих зборів і т.д.

г) *Суб'єктний (межі корпоративних правовідносин досліджуються шляхом встановлення кола їх учасників)*. Даний критерій пов'язаний з попередніми. До числа суб'єктів корпоративних правовідносин традиційно відносять учасника, корпорацію та її органи (або учасника та корпорацію). Поряд з цим, до даного переліку включають кредиторів, боржників товариства, Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, місцеві державні адміністрації, іноді – і найманих працівників [5, с. 49]. Останній підхід безпосередньо пов'язаний з широким трактуванням корпоративних відносин, які, за таких міркувань, можуть знаходити прояв не тільки як внутрішні, але і як зовнішні.

д) *Системно – просторовий (межі корпоративних відносин досліджуються шляхом визначення місця корпоративного права в системі національного права)*. Безпосередню важливість має вирішення питання про те, чи є корпоративні відносини, як предмет корпоративного права, самостійною та однорідною групою відносин, чи може останнє бути віднесене в якості підгалузі або інституту до певної галузі права, чи це є певне поєднання різнорідних зв'язків. В останньому випадку найчастіше говорять про корпоративне право як про самостійну галузь права [4, с. 13]. Коли наголошується на однорідності чи комплексності (з наявністю власного «ядра») корпоративних правовідносин, думки науковців зводяться переважно до потреби розглядати корпоративні правовідносини як різновид господарських [6, с. 11] або цивільних [7, с. 100], [8, с. 8].

е) *Доктринальний (межі корпоративних правовідносин визначаються в залежності від того чи іншого загального підходу до їх трактування, до визначення їх природи)*. Так, виходячи з положень законодавства, цілком правомірним буде визначати межі корпоративних правовідносин з огляду на обов'язкову наявність корпорації як самостійного учасника корпоративних відносин. В протилежному випадку, якщо дотримуватися поглядів про фіктивність корпорації та неможливість її самостійного існування, межі корпоративних правовідносин можуть бути визначені через призму аналізу відносин між фізичними особами, що здійснюють підприємницьку діяльність у вигляді «корпорації».

Відповідно до наведених критеріїв можна надати власну аргументацію щодо меж корпоративних правовідносин.

Ще у перших підручниках з корпоративного права в Україні, була висловлена думка про можливість поділу корпоративних правовідносин на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх пропонувалося віднести такі, що складаються між учасниками господарського товариства, його органами та товариством як юридичною особою. До зовнішніх – відносини господарського товариства з іншими суб'єктами права, не пов'язаними з господарським товариством відносинами участі (з державою, різними

юридичними та фізичними особами) [9, с. 41–42]. Проте такі міркування не зазнали широкого обговорення. На нашу думку, висловлена позиція не є достеменно обгрунтованою, адже, так звані, зовнішні відносини можна розглядати досить широко, що призведе до невиправданого розширення самого предмету корпоративного права. За таких умов до числа зовнішніх можна приєднати відносини, які складаються між незалежними юридичними особами – корпораціями, між корпораціями та фізичними особами – підприємцями (фактично, це і є звичайні «горизонтальні» відносини між суб'єктами господарювання) чи ті, що виникають між корпорацією та кредиторами, боржниками, найманими працівниками, Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольним комітетом України, Фондом державного майна України, місцевими державними адміністраціями, найманими працівниками. Але ж, відповідно до такого критерію, ми у перспективі маємо назвати корпоративними і ті відносини, що складатимуться між корпорацією та органами внутрішніх справ, органами прокуратури, судом. Саме на підставі включення цих різномірних відносин до предмету корпоративного права і ґрунтується думка про комплексність корпоративних правовідносин, які, з цих позицій, включають до себе трудові, адміністративні, фінансові, цивільні та інші відносини. Проте на наше переконання, подібне трактування корпоративних правовідносин не відповідає їх правовій природі. В результаті, *класифікація корпоративних правовідносин на внутрішні та зовнішні не може бути підтримана, оскільки як корпоративні слід визнати самі внутрішні відносини (між учасниками та корпорацією).*

Цікаві міркування з приводу проблеми вузького та широкого розуміння корпоративних правовідносин наводить І. Спасібо-Фатєєва (що корисно співставити з міркуваннями про можливість розгляду корпоративних правовідносин як зовнішніх). Вона вважає, що проблема йде корінням до іншої. Якщо вважати корпоративні правовідносини комплексною галуззю законодавства, то це припускає наявність різногалузевих відносин, у результаті чого можуть виникати різні правові стосунки, які втім, не виходять за межі корпоративного зв'язку, наприклад, відносини, пов'язані з реалізацією акціонерами своїх прав. Останні можуть продати акції, залучивши для цього брокера, біржу, реєстратора, депозитарія. Вони можуть брати участь у загальних зборах – і тут не обійдеться без послуг реєстратора, так само як при заставі акцій і з багатьох інших питань. Якщо особа обрана до складу органів корпорації, то, крім відповідних корпоративних відносин при цьому складаються і трудові відносини. Якщо корпорація розростається, то відносини мають регулюватися антимонопольним законодавством, так само і в разі, коли нею укладаються значні правочини, – підсумовує автор [2, с. 89]. Отже, якщо корпоративні правовідносини – комплексні, тоді можливо, що і всі названі нами як зовнішні правовідносини також потрібно відносити до корпоративних. Втім, на нашу думку, *ці відносини у своїй природі є не комплексними, а внутрішніми майново-організаційними господарськими відносинами. Тим самим, решта відносин, які не входять до групи внутрішніх, є лише допоміжними (обслуговуючими).* Про це повинні свідчити такі ознаки:

- зовнішні відносини можуть і не виникати (не виникає потреби у відчуженні акцій на авторинному ринку цінних паперів), натомість внутрішні (корпоративні) – вже виникли, його суб'єкти знаходяться в такому стані до моменту припинення корпорації; зовнішні відносини є непрогнозованими, на відміну від других, які є цілком конкретними передбачуваними відносинами;
- зовнішні відносини є нестабільними, мають точковий характер та охоплюють окремі часові проміжки, внутрішні відзначаються стабільністю, вони охоплюються єдиним тривалим часовим періодом;
- зовнішнім відносинам не притаманний сталий суб'єктний склад, в той час як у внутрішніх його чисельність впливає безпосередньо з закону, він не може бути розширений чи зменшений;
- зовнішні відносини, на відміну від внутрішніх, не структуровані;
- елементи зовнішніх правовідносин (суб'єкти, об'єкт, зміст) не володіють необхідною однорідністю, об'єднаністю спільним зв'язком, що не дозволяє аналізувати їх з точки зору теорії правовідношення, натомість внутрішні – наділені такою ознакою.

Сам розгляд корпоративних правовідносин як внутрішніх виконує, на нашу думку, ключову функцію, адже завдяки цьому стає можливим простежити їх чітку структуру, що є ускладненим, якщо надавати цим відносинам ознаки комплексності. Вже як наслідок, те що їх оточує, у будь-якому разі піддається регулюванню, але за допомогою іншого набору інструментів. Так, на особу, яка є учасником корпорації та вчинила діяння, в якому містяться ознаки складу злочину, передбаченого відповідною нормою Кримінального кодексу України, поширюється дія джерел кримінального права; незаконно звільнена особа, яка обіймала посаду у виконавчому органі корпорації підлягатиме захисту на підставі норм Трудового кодексу України; рішення, прийняті учасниками загальних зборів з метою порушити правила конкуренції на ринку є предметом аналізу в межах антимонопольного законодавства, що може провадитися з застосуванням як суто адміністративних, так і господарсько-правових засобів. Навпаки, якщо припустити теоретичну можливість об'єднання усіх цих відносин у межах корпоративного правовідношення, досягається скоріше їх перевантаження, ніж «кристалізація».

В частині віднесення корпоративних відносин до комплексних не можемо погодитися і з О. Вінник [10, с. 135], адже *не вважаємо за можливе застосовувати до досліджуваної групи відносин ідею комплексного правовідношення як науково обґрунтованого та визнаного результату*. Вже протягом кількох десятиліть (починаючи з моменту заснування ідеї про комплексне правовідношення: Толстой, Алексєєв) незрозумілим залишаються самі критерії віднесення відносин до групи комплексних. Чи є останні змішаними, характеризуються поєднанням чи наділені ознаками системи? Принциповим залишається те, що навіть автори, які підтримують ідею комплексного правовідношення наголошують, що вони мають певне ядро. Проте, якщо корпоративні відносини, навіть не відносити у «чистому вигляді» до господарських (як і багато інших відносин, вони дійсно володіють інструментарієм, що є запозичений з інших галузей права), втім наявність єдиного консолідуючого ядра у вигляді господарських відносин, говорить не про комплексність корпоративних пра-

вовідносин, а про їх чітку належність до галузі господарського права. Наявність інших відносин спрямована у бік забезпечення первинних.

Поряд з цим, не можна підтримати крайнощі у дослідженні корпоративних правовідносин шляхом їх розгляду виключно як таких, що регулюються розробленими на підприємстві, в організації нормами [11, с. 2]. За такого підходу корпоративні правовідносини недоцільно звужуються та водночас розширюються (за обсягом відносин, що повинні розглядатися як корпоративні). Як наслідок, Т. Капаніна свого часу виокремлювала несоціальні (регулюють відносини членів корпорації до матеріальних об'єктів, що використовуються в їх діяльності: технічні, санітарно-гігієнічні, фізіологічні, біологічні та ін.) та соціальні (регулюють відносини між людьми: між працівниками, співробітниками корпорації і кредиторами, між працівниками і клієнтами) корпоративні норми [11, с. 84–85]. *Вважаємо, що занадто широке трактування корпоративних відносин, яке, фактично, дає підстави до їх ототожнення з іншими локальними відносинами, не може бути виправданим.* З іншого боку, цілком правомірно, що корпоративні правовідносини знаходять врегулювання як ззовні (закони, постанови, накази...), так і зсередини (статут, рішення загальних зборів і т.д.).

Визначаючи межі корпоративних правовідносин не можна оминати увагою й те, що їм притаманні стадії виникнення, існування та припинення. З огляду на це викликає зацікавлення питання про стабільність суб'єктного складу на кожній із стадій. З аналізу наукових джерел вбачається, що суб'єктний склад корпоративних відносин є змінним. Так, на стадії утворення юридичної особи, він начебто становить число засновників та інших осіб, які зацікавлені в утворенні корпорації (наприклад, передплатники на акції) чи обслуговують цей процес (наприклад, державний реєстратор), на стадії діяльності їх кількість змінюється у бік збільшення (найвагомішим є поява корпорації як суб'єкта корпоративного правовідношення). Проте з такими висновками погодитися не можна. Перш за все, потрібно відмежовувати виникнення, існування та припинення корпоративних правовідносин від відносин із створення, функціонування та припинення юридичної особи. Аналіз останніх є надзвичайно корисним у тому сенсі, що він надає нам чіткі уявлення про момент виникнення самих корпоративних правовідносин. І в цій частині варто погодитися з тими дослідниками, які визначають як момент виникнення корпоративних правовідносин юридичний факт державної реєстрації юридичної особи. Слід додати, що *факт державної реєстрації можна розцінювати як факт початку юридичного функціонування корпорації, «народження» корпоративних відносин. Останніх, як внутрішніх зв'язків, до моменту державної реєстрації, таким чином, не існує, оскільки відсутньою є єдина і виключна форма у якій вони можуть існувати.* Тут варто погодитися з міркуваннями Р. Халфіної, яка, досліджуючи теорію правовідношення називає спроби розгляду правовідношення в єдності матеріального змісту та правової форми «раціональним зерном» теоретиків 20–30 рр. XX ст. [12, с. 22]. В контексті дослідження вважаємо, що корпоративні зв'язки неодмінно повинні мати стабільну форму існування. Зрозуміло, що загальна теорія правовідношення повинна поширюватися і на конкретний його різновид.

Що характерно, до моменту державної реєстрації, засновники вчиняють окремі дії, спрямовані на створення корпорації, на досягнення юридичного визнання з боку держави, в кінцевому результаті – на виникнення корпоративних правовідносин. Ці особи (та інші суб'єкти, що вступають з ними у різні юридичні зв'язки), на нашу думку, на зазначений момент не перебувають у корпоративних правовідносинах. *Суб'єктний склад відносин щодо створення товариства на цій стадії різниться від суб'єктного складу корпоративного правовідношення, оскільки в цих відносинах беруть участь особи, які тільки мають намір стати учасниками корпоративного правовідношення.* Тому надзвичайно важливо чітко визначати та розмежовувати «докорпоративний стан» (умовне позначення відносин, які передують корпоративним – прим. авт. С.Б.) та корпоративні відносини. Все, що передує моменту державної реєстрації юридичної особи слід вважати «докорпоративним станом», який охоплює, в тому числі і відносини, спрямовані на виникнення корпоративних правовідносин. *Таким чином, відносини, які мають місце до моменту державної реєстрації юридичної особи і спрямовані на її створення (заснування) є не корпоративними, а суто господарськими та наділені організаційною складовою. Ці відносини слід розцінити як такі, що безпосередньо пов'язані з корпоративними.* З цього приводу В. Васильєва вважає, що всі відносини, які виникають між засновниками до моменту державної реєстрації є договірними [13, с. 26]. З такими висновками можна погодитися частково, оскільки договірні відносини виникають між засновниками щодо намірів та способів подальшої участі у процесі створення товариства, в тому числі – його державної реєстрації. Інститут державної реєстрації суб'єктів підприємництва, як справедливо відзначається у науковій літературі, є інститутом господарського права [14, с. 150], тому означені договірні відносини обумовлюють виникнення господарських відносин зі створення корпорації.

Разом з цим, привертає увагу визначення корпоративних правовідносин у Господарському кодексі України як відносин, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав (ч. 3 ст. 167, далі – ГК) [15, ст. 144]. Вважаємо, що це визначення не можна трактувати надто широко. Знову – таки, відносини щодо виникнення корпоративних прав можуть асоціюватися з процесом створення корпорації, відносинами між засновниками, між засновниками та передплатниками, акціонерами та реєстратором, депозитарієм, зберігачем і т.д. Проте ці відносини не можуть характеризуватися як такі, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав. Це пояснюється з дефініції корпоративних прав як прав особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами (ч. 1 ст. 167 ГК). З цього випливає, що корпоративні права є конкретними суб'єктивними правомочностями, які можуть бути реалізовані тоді, коли буде створено саму корпорацію. До того ж, деякі з цих прав існують абстрактно і безпосередньо не виникають до настання окремих фактів.

Наочними прикладами є відтермінування виникнення права на дивіденди (права на дивіденди може й не виникнути, якщо не буде прийнято відповідного рішення зборами учасників), права на інформацію (на вимогу учасника товариство зобов'язане надавати йому для ознайомлення річні баланси, звіти товариства про його діяльність, протоколи зборів – п. г. ч. 1 ст. 10 Закону України «Про господарські товариства» [16, ст. 682]). Натомість, на стадії створення корпорації можна віднаходити тільки деякі поодинокі елементи, які нагадують корпоративні правовідносини, але не є такими. Деякі цивілісти також не підтримують думку про можливість існування корпоративних правовідносин на всіх стадіях утворення корпорації, проте зміщують момент їх виникнення на стадію прийняття рішення установчими зборами про створення акціонерного товариства, де, на їх думку, присутні елементи корпоративного правовідношення між особами, що беруть участь у цьому процесі [17, с. 122–123]. З наших міркувань, на стадії створення корпорації йдеться не про наявність відносин, які виникають щодо корпоративних прав, а про наявність інших відносин – щодо створення корпорації. Стосовно рішення про створення товариства, яке приймається на установчих зборах (та відносин з участі в установчих зборах), – тут має місце тільки проектування корпоративних правовідносин, які виникнуть з моменту державної реєстрації юридичної особи.

Відносини, які виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав (згідно Кодексу – корпоративні правовідносини) також не слід розуміти як відносини з набуття акцій та часток у статутному капіталі, що мають місце на вторинному ринку цінних паперів, відбуваються посередництвом укладення цивільно – правових угод купівлі – продажу, міни, дарування та подібних відносин з переходу названих об'єктів у спадщину. Тут йдеться про відносини щодо укладення та виконання правочину. В подальшому, в силу набуття права власності на акцію, такий власник зможе вступити у відносини щодо корпоративних прав, корпоративні правовідносини.

Окрім *висновків*, які наслідково позначено в межах статті у спосіб виділення тексту курсивом, можна сформулювати і **загальні висновки дослідження**.

На нашу думку, корпоративні правовідносини становлять собою внутрішні майново – організаційні господарські відносини, які складаються між учасниками та корпорацією в процесі організації діяльності корпорації та посередництвом здійснення організуючого впливу на корпорацію, виникають з моменту її державної реєстрації та припиняються з моменту внесення до єдиного державного реєстру запису про припинення корпорації.

В цей же час, окреме корпоративне правовідношення може припинятися раніше, ніж відбудеться припинення корпорації: з ініціативи учасника (вихід з товариства, відступлення частки, продаж акцій); з ініціативи юридичної особи (виключення учасника, відмова у прийнятті до товариства спадкоємця учасника); на вимогу інших осіб (звернення стягнення кредиторів на частку учасника) [4, с. 572].

Вважаємо, що корпоративні правовідносини можуть існувати тільки між учасниками та корпорацією (суб'єкти корпоративного правовідношення). Всі інші суб'єкти, що не входять до цього переліку, відповідно

є поза межами даних правовідносин. Тому, з одного боку, надзвичайно важливо чітко визначити та розмежовувати «докорпоративний стан» та корпоративні правовідносини, помічати відмінності у суб'єктному складі. З іншого – вилучити з переліку суб'єктів корпоративних відносин суб'єктів, які перебувають у зовнішніх щодо корпорації чи її учасників відносинах. Це поєднується з тезою про відсутність корпоративних правовідносин у якій – небудь зовнішній формі.

Ведучи мову про природу правовідносин, які складаються між окремими юридичними особами корпоративного типу, або між корпорацією та іншими особами (крім її учасників), слід вказати, що ці відносини є суто господарськими, цивільними, адміністративними чи трудовими, – в залежності від конкретних практичних ситуацій. Відмежувати ці відносини від корпоративних можливо – тут інша сторона не пов'язується з корпорацією правом участі, не наділяється корпоративними правами.

Відповідно до висновків постає наступне питання. Потрібно пояснити іншу ситуацію, пов'язану зі способом розкриття у літературі таких понять як корпоративний спір, корпоративний конфлікт, корпоративний процес. Адже якщо корпоративні правовідносини обмежуються чітким проміжком часу від виникнення до припинення, тоді і межі корпоративного спору, який розглядається у рамках господарського процесу, не мали б поширюватися на відносини, які виникають до моменту створення товариства. Але на практиці ситуація виглядає по – іншому. Згідно п. 4 ч. 1 ст. 12 Господарського процесуального кодексу України господарським судам підвідомчі справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, що пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності цього товариства, крім трудових спорів.

Такий підхід законодавця можна пояснити. Цілком логічно, що процесуальне право знаходиться на крок попереду до практичних життєвих ситуацій, в тому числі, йдеться і про відносини, які пов'язані з функціонуванням корпорації. І найменш доцільно виглядала б спроба роз'єднати два взаємозв'язані процеси: процес зі створення юридичної особи та фактичного вступу в корпоративні відносини. Тут перше «перетікає» в друге, обумовлює виникнення корпоративних правовідносин. В зв'язку з цим, у господарському процесі поняття корпоративних правовідносин трактується широко та виходить за межі відносин, що складаються між учасниками та корпорацією. Проте, на нашу думку, варто говорити про необхідність введення до процесуального законодавства деталізуючої характеристики та викласти зазначену вище норму таким чином: «Господарським судам підвідомчі справи, що витікають з корпоративних та безпосередньо пов'язаних з ними спорів...». Таким чином, досліджуючи питання правової природи корпоративних правовідносин, не вірно ототожнювати межі і суб'єктний склад цих відносин з межами та учасниками корпоративного спору (конфлікту, процесу).

Література:

1. А. Полешко., О. Юлдашев. Становлення в Україні корпоративного права (з науково практичної конференції) / Право України, 2003. – № 11. – С. 162–171.

2. Спасібо-Фатєєва І.В. Правова природа корпоративних відносин // Вісник господарського судочинства – 2007. – № 5. – С. 87–99.
3. Мельник О.О. Корпоративне право України. Навчально-практичний посібник із зразками документів. – К: ФОП Мельник О.О., 2008. – 368 с.
4. Кравчук В.М. Корпоративне право / Науково-практичний коментар законодавства та судової практики. – К.: Істина, 2008. – 720 с.
5. Кашанина Т.В. Корпоративное право (Право хозяйственных товариществ и обществ): Учебник для вузов. – М.: Издательская группа НОРМА – ИНФРА – М., 1999. – 795 с.
6. В. Щербина. Правова природа корпоративних відносин / Українське комерційне право. – 2006. – № 7. – 10–14 с.
7. Гражданское право: В 2 т. – Том 2. Полумтом 1: Учебник / Отв. ред. проф. Е.А. Суханов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство БЕК, 2000. – 704 с.
8. Спасібо-Фатєєва І.В. Цивільно-правові проблеми акціонерних правовідносин: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2000. – 36 с.
9. Кибенко Е.Р. Корпоративное право: Учебное пособие. – Харьков: Эспада, 1999. – 480 с.
10. Вінник О.М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення. – К.: Атіка, 2003. – 352 с. – Бібліогр.: с. 298–351.
11. Кашанина Т.В. Хозяйственные товарищества и общества: правовое регулирование внутрифирменной деятельности. – М.: Изд. гр. ИНФРА-М-КОДЕКС, 1995. – 554 с.
12. Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении. – М: Юридическая литература, 1974. – 290 с.
13. В. Васильєва. Корпоративні правовідносини як вид суспільних відносин. Юрична україна. – 2003. – № 10 – С. 24–26.
14. О.О. Квасніцька. Інститут державної реєстрації суб'єктів підприємництва. / Університетські наукові записки, 2005. – № 1–2 (13–14), с. 146–150.
15. Господарський кодекс України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, №18, №19–20, №21–22. – Ст. 144.
16. Закон України «Про господарські товариства». Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991. – №49. – Ст. 682.
17. Спасібо-Фатєєва І. Особливості правовідносин, що виникають при створенні акціонерного товариства // Вісник Академії правових наук України. – Х., 1998. – № 4. – С. 121–128.

Бедрій М.М., ЛНУ ім. І. Франка

СУСПІЛЬНО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ КОПНИХ СУДІВ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

В статье рассматривается происхождение копных судов, которые действовали на украинских землях в XIV-XVIII вв. Автор представляет мнение, согласно которому предшественниками копных судов были общинные суды догосударственного общества восточных слав'ян, вервные суды Киевской Руси и Галицко-Волынского государства.

The genesis of kopni courts, which operated on Ukrainian lands in XIV-XVIII centuries, is examined in the article. An author presents opinion, concordantly